

**Η ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ,
ΝΙΚΟΥ ΦΙΛΗ,
ΓΙΑ ΤΗΝ 27Η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ,
ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ:**

Η 27η Ιανουαρίου καθιερώθηκε διεθνώς ως Ημέρα Μνήμης των Θυμάτων του Ολοκαυτώματος, με ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών το 2005, εξήντα χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Είχε προηγηθεί, το 2002, ανάλογη απόφαση των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, με πρωτοβουλία των Υπουργών Παιδείας.

Η ημερομηνία είναι συμβολική. Στις 27η Ιανουαρίου του 1945 ο σοβιετικός στρατός έφθασε στο Άουσβιτς. Οι ελευθερωτές αντίκρισαν μονάχα 7-8.000 οι οποίοι ανέλπιστα είχαν επιζήσεις, ενώ λίγες μέρες νωρίτερα το στρατόπεδο είχε εκκενωθεί από 58.000 κρατούμενους που σε μια πορεία θανάτου οδηγήθηκαν σε άλλα στρατόπεδα στο εσωτερικό της Γερμανίας. Την 27η Ιανουαρίου μνημονεύεται, λοιπόν, η απελευθέρωση του τόπου καταναγκαστικής εργασίας και εξόντωσης όπου συντελέστηκε η δολοφονία σχεδόν 1.000.000 Εβραίων, αλλά και κομμουνιστών άλλων αντιφρονούντων, Τσιγγάνων, αιχμαλώτων πολέμου και ομοφυλοφίλων. Στο Άουσβιτς II-Μπίρκεναου λειτούργησαν τεράστιοι θάλαμοι αερίων και κρεματόρια στα οποία, από το 1942 και μετά, εξοντώθηκαν Εβραίοι από όλη την κατεχόμενη Ευρώπη και ανάμεσά τους, από την άνοιξη του 1943, οι Εβραίοι της Ελλάδας.

Ο όρος Ολοκαύτωμα δηλώνει την ολική καταστροφή, τη δολοφονία σχεδόν έξι εκατομμυρίων Εβραίων της Ευρώπης από τους Ναζί. Επρόκειτο για γενοκτονία, δηλαδή για την προσχεδιασμένη προσπάθεια να αφανισθεί ένας λαός. Το εγχείρημα που υπαγορεύτηκε από τη φυλετική ιδεολογία, τον αντισημιτισμό, εκτελέστηκε μεθοδικά από τους Ναζί, με τη βοήθεια της πολιτικής γραφειοκρατίας, της γερμανικής πολεμικής μηχανής, και με τη συνενοχή, τη συναίνεση ή κάτω από το αδιάφορο βλέμμα παρατηρητών, στην ίδια τη Γερμανία και στην κατεχόμενη Ευρώπη.

Ούτε ο ανθρώπινος πόνος ούτε τα αμέτρητα δεινά που έχουν υπομείνει οι λαοί στην ιστορία τους διαβαθμίζονται. Η ιστορική ιδιαιτερότητα της γενοκτονίας των Εβραίων, της Shoah, έγκειται στη ναζιστική βούληση να αφανισθούν οι Εβραίοι από το πρόσωπο της γης. Για να εφαρμοστεί αυτή η χωρίς προηγούμενο απόφαση, οι Εβραίοι αναζητήθηκαν, διαχωρίστηκαν, εκτοπίστηκαν με τρένα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και δολοφονήθηκαν. Αθώοι, άνδρες, γυναίκες και παιδιά καταδικασμένοι για την καταγωγή τους. Ως ιστορικό γεγονός το Ολοκαύτωμα συντελέστηκε από συγκεκριμένους θύτες και είχε συγκεκριμένα θύματα. Δεν ήταν αναπόφευκτο, αλλά ούτε ένα ιστορικό ατύχημα ή απλό επείσодιο χωρίς βαθιές ρίζες στον αντισημιτισμό.

Η κατανόηση της ιστορίας αυτής μας καθοδηγεί στην ανάληψη των ευθυνών που μας αναλογούν σήμερα στον τομέα της παιδείας και της καλλιέργειας των συνειδήσεων. Δεν επιδιώκουμε να αντλήσουμε επιχειρήματα που υπηρετούν πολιτικές ταυτοτήτων. Επιθυμούμε όμως να συλλάβουμε το βάθος μιας οδυνηρής ιστορίας στην οποία συχνά η γενναιότητα και η αλληλεγγύη

συγκρούστηκαν με τη μικροψυχία και την προδοσία. Να στοχαστούμε γύρω από το καλό και το κακό που εκδηλώνονται στις μεγάλες στιγμές της ιστορίας αλλά στις μικρές της καθημερινής ζωής. Ποτέ δεν θα λυτρωθούμε από το βάρος του παρελθόντος αν δεν έλθουμε αντιμέτωποι με την ανθρώπινη βαρβαρότητα που εγγράφεται εντός της ιστορίας, ποτέ έξω από αυτήν.

Το Ολοκαύτωμα είχε παγκόσμιο αντίκτυπο αλλά συντελέστηκε στην πολιτισμένη Ευρώπη και την αφορά πρωταρχικά. Στην Ευρώπη επινοήθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο μιας νέας τάξης πραγμάτων που στηριζόταν στην ιεραρχία των λεγόμενων φυλών και στην κυριαρχία της μίας από αυτές πάνω στις άλλες, με τη δολοφονία όσων θεωρούνταν διαφορετικοί. Στην καρδιά της Ευρώπης έγινε πράξη η σταδιακή εφαρμογή των διακρίσεων, των εκτοπίσεων και της εξόντωσης των Εβραίων. Η ελληνική ιστορία αποτελεί κομμάτι αυτής της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστορίας. Στη χώρα μας αφανίστηκαν σχεδόν ολοσχερώς οι εβραϊκές κοινότητες στη Θεσσαλονίκη ή τα Γιάννενα, διασώθηκαν όλοι οι Εβραίοι στη Ζάκυνθο, πολλοί στην Κατερίνη, στον Βόλο ή στην Αθήνα. Κάποιοι διέφυγαν, άλλοι έσμιξαν με τους αντάρτες, κάποιοι κρύφτηκαν χάρη στην αλληλεγγύη και τη συμπαραστάση των συμπολιτών τους, άλλοι προδόθηκαν από αυτούς. Όμως, ο κανόνας, από το Διδυμότειχο έως την Κρήτη και από την Κέρκυρα έως τη Ρόδο, ήταν ο βίαιος ξεριζωμός, η εκτόπιση στα στρατόπεδα του Γ' Ράιχ και η εξόντωση των Ελλήνων Εβραίων. Περισσότεροι από 75.000 Εβραίοι ζούσαν στην Ελλάδα πριν από τον πόλεμο. Όταν η Ελλάδα απελευθερώθηκε λιγότεροι από 11.000 είχαν επιζήσει.

Η 27η Ιανουαρίου αποτελεί μνημόσυνο για όλους εκείνους που φονεύθηκαν χωρίς να έχουν ούτε την τύχη ενός τάφου στη γη. Τιμά όμως και εκείνους τους λίγους που επέζησαν της ναζιστικής βαρβαρότητας. Τα δεινά τους συνεχίστηκαν για χρόνια μετά την απελευθέρωσή τους από τα στρατόπεδα. Αντιμετωπίστηκαν συχνά ως άβουλοι, υπαίτιοι της μοίρας τους, βουβοί. Και όμως αυτοί, παρά τον πόνο της απώλειας, παρά τις αμέτρητες δυσκολίες κατόρθωσαν να ξανατιάσουν το κομμένο νήμα της ζωής τους. Η βαριά σκιά του Ολοκαυτώματος σκεπάζει τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Στους επιζώντες οφείλουμε ότι με τη μαρτυρία τους συνέβαλαν να αποκτήσουμε συνείδηση του τεράστιου ρήγματος που επήλθε στον πολιτισμό μας. Ως ευρωπαίοι πολίτες και με τις εκ των υστέρων γνώσεις μας αναμετριόμαστε με την απόσταση που μας χωρίζει από τα βάσανά τους, ενώ τα πρόσωπά τους και η φωνή τους μας θυμίζουν το ηθικό βάρος των γεγονότων και των συνεπειών τους.

Οφείλουμε, όμως, όλοι, να σκεφτούμε καλά και το μονοπάτι που οδήγησε στο Ολοκαύτωμα, ιδιαίτερα τώρα που ο ρατσισμός και ο αντισιμιτισμός κάνουν ξανά την εμφάνισή τους στην Ευρώπη. Ο καπνός των κρεματορίων ήταν η κατάληξη μιας πορείας που άρχισε με λόγια. Λόγια που ξεχώριζαν τους ανθρώπους, που στιγμάτιζαν εκείνους που δεν ανήκαν στην πλειοψηφία, που ζητούσαν από απλούς πολίτες να περιφρονούν, να φτύνουν και να προκαλούν δεινά σε συνανθρώπους τους γιατί αυτοί οι συνάνθρωποι δεν ήταν άνθρωποι αλλά «παράσιτα» ή «αντικοινωνικά» στοιχεία που μόλυναν την υγιή κοινωνία. Λόγια που ξεκίνησαν ως απόψεις κάποιων ακραίων αλλά που έσπειραν το σπόρο που κάρπισε όταν η οικονομική κρίση τσάκισε την κοινωνία και γέμισε απόγνωση τους ανθρώπους.

Οφείλουμε να σκεφτούμε όλοι ότι τα λόγια έχουν συνέπειες. Όταν οι ακροδεξιές γερμανικές οργανώσεις όπως τα «ατσάλινα κράνη», που υπήρξαν πρόδρομοι των Ναζί, διακήρυσσαν ότι οι Εβραίοι μολύνουν τη Γερμανία και ότι ασκούν μεγάλη επιρροή που πρέπει να μειωθεί δεν εννοούσαν την φυσική εξόντωση σε βιομηχανίες θανάτου όλων των ανδρών, γυναικών και παιδιών που ήταν Εβραίοι. Όταν οι γιατροί της Γερμανίας μίλησαν για την «ζωή που δεν αξίζει να ζεις» οι ίδιοι οι Γερμανοί πολίτες δεν φαντάστηκαν ότι αυτό θα σήμαινε την φυσική εξόντωση ηλικιωμένων και ασθενών με νοητική καθυστέρηση ή βαριές αναπηρίες. Οι Ναζί προχώρησαν στις ακραίες λογικές της συνέπειες, χρησιμοποιώντας τη γνωστή γερμανική μεθοδικότητα και αποτελεσματικότητα, αυτή την ιδεολογία περί «παρασίτων» που μολύνουν την «υγιή κοινωνία» και περί «ζωής που δεν αξίζει να ζεις». Γι' αυτό ας μην υποτιμούμε τη σημασία αυτών των λόγων όταν ακούγονται και δυστυχώς ακούγονται είτε απροκάλυπτα είτε κεκαλυμμένα ακόμα και σήμερα.

Από το βήμα αυτό οφείλω, επίσης, να απευθυνθώ στους Έλληνες αντισημίτες που δεν χάνουν ευκαιρία να αμφισβητήσουν τον πατριωτισμό των Ελλήνων Εβραίων με κάθε είδους πιθανούς και απίθανους τρόπους. Το αίμα των Ελλήνων Εβραίων χύθηκε για την ελευθερία της Ελλάδας όπως και το αίμα των υπολοίπων Ελλήνων πολιτών όποτε η πατρίδα το χρειάστηκε. Οι Έλληνες Εβραίοι όταν αναφέρονται στους ίδιους χρησιμοποιούν το επίθετο «ομόθρησκοι» και οι ίδιοι αυτοπροσδιορίζονται ως θρησκευτική μειονότητα. Και πώς θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά όταν κατοικούν σ' αυτά τα χώματα από την αρχαιότητα;

Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων έχει προχωρήσει σε συγκεκριμένες ενέργειες σε συνεργασία με τους Έλληνες Εβραίους για να διαφυλάξει την ιστορική μας μνήμη αλλά και για να δώσει την ευκαιρία σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία του Ολοκαυτώματος για την παγκόσμια και την ελληνική ιστορία.

Το Ολοκαύτωμα έχει συμπεριληφθεί στα σχολικά βιβλία ενώ το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων συνδιοργανώνει κάθε χρόνο σεμινάρια για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος. Υποστηρίζει, επίσης, την ετήσια επίσκεψη μη Εβραίων μαθητών στο Μουσείο του Άουσβιτς, μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες του Υπουργείου. Το 2015 διοργανώθηκε για πρώτη φορά με τη συνεργασία της Γενικής Γραμματείας Θρησκευμάτων και του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος μαθητικός διαγωνισμός δημιουργίας βίντεο με θέμα: «Το Ολοκαύτωμα και οι Έλληνες Εβραίοι». Προχωράμε και φέτος στην επανάληψή του. Υποστηρίζονται, επίσης, πρωτοβουλίες σχολείων για την συνεργασία με σχολεία της αλλοδαπής που έχουν ως αντικείμενο το Ολοκαύτωμα και τις Γενοκτονίες. Μια τέτοια συνεργασία υλοποίησε το 6ο Λύκειο Νέας Σμύρνης με σχολείο των ΗΠΑ. Για πρώτη φορά, μετά το 2007, το Υπουργείο Παιδείας εξέδωσε εγκύκλιο για την Ημέρα Μνήμης του

Ολοκαυτώματος και με την ευκαιρία αυτή οφείλω να συγχαρώ τον Πρόεδρο της Βουλής για τη σημερινή του πρωτοβουλία που αποτελεί τιμή για την Ελληνική Πολιτεία, την Ελληνική Βουλή, την Ελληνική Ιστορία και τον Ελληνικό Εβραϊσμό.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, σήμερα εγκαινιάζεται το Μνημείο των Ελλήνων Δικαίων των Εθνών. Το παράδειγμά αυτών των μη Εβραίων Ελλήνων μας, που μέσα στη Κατοχή διακινδύνευσαν τη ζωή τους για να σώσουν την ζωή των Εβραίων Ελλήνων, είναι ένα φως ελπίδας που δείχνει σταθερά την οδό της αρετής και της δημοκρατίας. Ας το ακολουθήσουμε.